

англомовному медіа-дискурсі казкові прецедентні імена утворені переважно на основі аналогії.

Ключові слова: казкові прецедентні імена, концептуальна метафора, когнітивна операція аналогового мапування, метод концептуального аналізу, прототип, англомовний медіа-дискурс.

A. Panibog, Fairytale Precedent Names in English-Language Media Discourse

The article considers fairytale precedent names selected from English-language media discourse texts based on cognitive linguistics. Coverage of the fairytale precedent names linguocognitive features was carried out within the framework of conceptual analysis that allowed revealing the connection between linguistic and conceptual structures.

The study material includes cited statements containing fairytale anthroponyms posted on Internet sites and in the English Web 2020 data corpus (enTenTen20) of the Sketch Engine application. This corpus is an English corpus of texts collected from the Internet between 2019 and 2021. Based on the analysis of this material, a hypothesis has been proposed that the vast majority of fairytale precedent names that function in English-language media discourse are formed on the analogy principle. The study found that characteristic of media texts is the use of precedent names in metaphorical models which are likened to entities belonging to different conceptual spheres. In this case, the comparison of objects is carried out by the feature joint to both compared entities. In the analyzed material, the metaphor is represented by the models “a PERSON-man is like an ANIMAL-mythonym” and “an OBJECT-plant is like the ANIMAL-mythonym”. In the formation of the fairytale precedent names, the principle of analogy is also used in which two entities belonging to the same conceptual sphere are compared. As a rule, such similarity of a comparative (what is compared) and a correlate (what is compared with) occurs according to the full degree of similarity. The ability to characterize other objects of reality is explained in a prototype aspect of fairytale precedent names namely their similarity as an exemplary class representative to the leading property of the primary referent.

The study results indicated that the analog comparison frequency (87,72%) of the fairytale precedent names is much higher than metaphorical (12,28%) that confirms the proposed hypothesis. Thus, we can conclude that in the modern English-language media discourse the fairytale precedent names are formed mainly on the basis of analogy.

Key words: *fairytale precedent names, conceptual metaphor, cognitive operation of analog mapping, conceptual analysis method, prototype, English-language media discourse.*

Вступ.

Стаття присвячена дослідженню лінгвокогнітивних аспектів казкових прецедентних імен – дискурсивного різновиду власних назв, які позначають властивості осіб через їх співвіднесення з іншими. Казкові образи, закорінені у свідомості людини з дитинства, зазнають певних трансформацій відповідно до знань, які вона отримує упродовж свого життєвого шляху. Креативний принцип роботи мозку, уможливорює встановлення асоціативного зв'язку між казковими образами або ситуаціями і релевантними постатями або подіями, пов'язуючи їх в асоціативний ряд. У лінгвістиці це явище кваліфікують як

прецедентність, іншими словами, це процес відображення у тексті національної культури традицій в оцінці і сприйнятті історичних подій або осіб, міфології, літератури, усної народної творчості.

Джерелами прецедентності для нашої статті є власні назви казкових персонажів, які функціонують у англomовному медіа-дискурсі, а саме:

- Пітер Пен, головний персонаж книг шотландського письменника Джеймса Баррі;
- Піноккіо, головний герой казки «Пригоди Піноккіо» італійського письменника Карло Коллоді;
- Гидке каченя однойменної казки Ганса Крістіана Андерсена;
- Рапунцель братів Грімм.

У медіа-дискурсі вони виступають в ролі орієнтирів, впливаючи на формування позиції читача.

Актуальність теми дослідження визначається посиленням інтересом до прецедентних імен у сучасних лінгвістичних студіях. Це впливає з теоретичних засад когнітивної лінгвістики до моделювання розумових процесів на рівні обробки інформації, а також з'ясуванням зв'язку між мовними і поняттєвими структурами. У контексті вищезазначеного найбільш прийнятним видається саме когнітивний підхід до вивчення казкових прецедентних імен.

Метою статті є пояснення як саме власні імена з медіа-дискурсу набувають прецедентності через лінгвокогнітивні механізми, а саме: в'яснити яку роль відіграють метафора та аналогія у формуванні казкових прецедентних імен.

Критичний огляд літератури, концептуальних рамок, гіпотез.

У науковий обіг поняття прецедентності було введено Ю. М. Карауловим (Караулов, 2010), який визначив критерії прецедентності та запропонував його дериватив «прецедентний текст». Слідом за поняттям прецедентного тексту було запропоновано поняття «прецедентних феноменів», які у свою чергу поділяють на прецедентне висловлення, прецедентну ситуацію та прецедентне ім'я. Це готові інформаційні блоки, що закорінюються в пам'яті людини у комунікації, в основі яких лежать всесвітньо відомі твори для дітей. Значення цих фрагментів знання зрозумілі комунікантам, незалежно від їхньої приналежності до певної лінгвокультурної спільноти. Елементи казки, які в ній зображені, називають

міфонімами. З огляду на результати досліджень, прецедентним є феномен, добре відомий оточенню особи, її попередникам та сучасникам, звернення до якого неодноразово відновлюються в дискурсі (Гудков, 1999). Прецедентне ім'я прийнято визначати як власну назву, що містить одне або кілька слів, і є асоціативно пов'язаним з загальновідомим текстом

У викладі нашого матеріалу висунуто **гіпотезу** про те, що переважна частина казкових прецедентних імен, представлених в англomовному медіа-дискурсі, утворені на підставі аналогії. Аналогію розглядаємо як уподібнення сутностей, що належать до однієї понятійної сфери (Жаботинская, 2008). Саме такий підхід дає змогу відокремити метафоричне порівняння від неметафоричного.

Методологія дослідження.

У сучасній лінгвістиці існують кілька підходів до вивчення прецедентних імен. Один з них ґрунтується на положеннях когнітивної лінгвістики і видається найбільш прийнятним для виявлення зв'язку між мовними і поняттєвими структурами, а також для розуміння моделювання розумових процесів на рівні обробки інформації.

Для розв'язання поставлених у нашій розвідці завдань, а саме: окреслення лінгвокогнітивних підстав творення казкових прецедентних імен, застосовано методи концептуальної метафори та когнітивної операції аналогового мапування. Ці методи дають змогу висвітлити особливості уподібнення двох сутностей, одна з яких є носієм прецедентного імені. Когнітивна операція порівняння є розумовим процесом осмислення світу людиною через уподібнення або протиставлення. В операції порівняння класифікують три компоненти: 1) компаратив (те, що порівнюють); 2) корелят (те, з чим порівнюють) та 3) ознака-основа (ознака, за якою порівнюють). Ознакою для порівняння виступають властивості референта прецедентного імені, як зразкового представника категорії. У когнітивній лінгвістиці аналогія є процесом аналогового осмислення дійсності (Lakoff, 1980), в якому знання з одного домену проєктуються на інший. Нагадаємо, що С. А. Жаботинська трактує аналогію, як уподібнення сутностей, що належать до однієї понятійної сфери.

Розглянемо як відбувається утворення казкових прецедентних імен у медіа-дискурсі на підставі аналогії і які ознаки для порівняння при цьому залучаються. Вербальні сигнали, представлені прикметниками чи

іменниками, вказують на порівняння за фізичними даними. Такі сигнали вказують на фізичну властивість об'єкта. Наприклад:

(1) “*Craig Gordon hailed as ‘Peter Pan’ goalkeeper after heroics help Scotland earn World Cup play-off place <...> The Celtic player said: “He’s like Peter Pan, isn’t he? He never gets old, he’s still as flexible”* (Independent. 13 Nov, 2021).

Компаративом є шотландський футболіст Крейг Гордон, який на 82-й хвилині відбив пенальті у матчі з Молдовою, що допомогло Шотландії отримати перемогу з рахунком 2:0 та забезпечити місце в плей-офф чемпіонаті світу. Його колега вважає, що з віком воротар стає ще кращим і подає великі надії для їхньої команди. Корелятом є Пітер Пен – персонаж книги шотландського письменника Джеймса Барі, вічно молодий хлопчик, який прекрасно фехтує і ніколи не старіє. На параметр порівняння вказує гнучкість “*flexible*” та спроможність залишатися завжди молодим “*never gets old*”. Унаслідок порівняння вічна молодість і гнучкість Пітера Пена приписується футболісту Крейгу Гордону. Тобто футболіст є таким як Пітер Пен — вічно молодим і рухливим.

Див. також зразок аналогії:

(2) “*While some of us can lie with a straight face, others are as obvious as Pinocchio*” (Sketchengine, enTenTen20).

Компаратив (*some of us*) характеризується прецедентним міфонімом *Pinocchio* за ознакою очевидної брехливості, позначеною дієсловом *lie* та прикметником *obvious*. При цьому формальний покажчик *as ... as* вказує на повне уподібнення вторинного референта прецедентній особі Пінокіо, казковому персонажу книги італійського письменника Карло Коллоді «Пригоди Пінокіо», хлопчику, який не міг приховувати свою брехню через зміни у зовнішності.

Отже, в англomовному медіа-дискурсі компаратив та корелят належать до однієї понятійної сфери, якою є ОСОБА, тобто має місце порівняння за аналогією.

Розглянемо, які ознаки для порівняння залучаються та як саме відбувається утворення казкових прецедентних імен на підставі метафори. Когнітивна природа метафори допомагає зрозуміти невідоме через відоме, тобто виступає інструментом пізнання. Необхідними компонентами метафори є сутність, яку називають, тобто концептуальний референт та сутність, яка дає ім'я – концептуальний корелят. Порівняння сутностей

здійснюється за певною ознакою, що є спільною для обох порівнюваних об'єктів. У нашому матеріалі уподібнення відмінних сутностей, одна з яких є казковим прецедентним іменем, відбувається через метафоричні моделі «ОСОБА-людина є начебто ТВАРИНА-міфонім» та «ОБ'ЄКТ-рослина є начебто ТВАРИНА-міфонім».

Реалізація моделі «ОСОБА-людина є начебто ТВАРИНА-міфонім». Наприклад:

(3) *“Eva Longoria admitted to being the “ugly duckling” of her family, and having been bullied for her looks when she was young.<...> Longoria, who recently married US basketball player Tony Parker, recounted how her nickname came to be. “I was the darkest in my family. I was the only one with black hair and the only one with dark skin. All my sisters were light blondes with hazel eyes. They used to call me ugly duckling” (E-Times).*

Американська актриса Єва Лонгорія в дитинстві відрізнялася від усіх інших у своїй сім'ї за зовнішністю. Окрім неї у родині було ще три старших сестри – світловолосі з блакитними очами. У дитинстві довгий час Єва вважала, що її удочерили, адже лише вона мала темне волосся, смугляву шкіру та карі очі. Із-за відмінностей у своїй зовнішності, Єву часто дражнили у дитинстві так само, як і пташеня з казки «Гидке каченя» через те, що він зовсім не був схожим на всіх інших пташок у своїй родині. Об'єкти *Eva Longoria* та *ugly duckling* належать до різних понятійних сфер: ОСОБА-людина є начебто ТВАРИНА-міфонім. Порівняння об'єктів здійснюється за ознакою глузування відносно них у дитинстві *“having been bullied for her looks when she was young”*, що є спільною для обох сутностей.

У прикладі (4) представлено модель «ОБ'ЄКТ-рослина є начебто ТВАРИНА-міфонім»:

(4) *“Miraculously, the seemingly unattractive roundish bulb can hold safely in its core a prized flower of pink, yellow, red or white, yet to look upon the odd-looking object in the palm of one's hand, who would know that within such a proverbial “ugly duckling” could exist such a brilliant “swan!”” (Sketchengine, enTenTen20).*

Неприваблива округла і коричнева цибулина тюльпана уподібнюється до гидкого каченяти, головного героя казки «Гидке каченя», яке з перших днів свого життя є потворним. З її серцевини виросте цінна квітка рожевого, жовтого, червоного або білого кольору, порівнювана з прекрасним лебедем,

який в дитинстві був потворним пташеням. Порівнювані сутності уподібнюються за зовнішнім виглядом.

Здатність первинного референта характеризувати інші предмети дійсності за принципом аналогії застосовано у методі прототипної семантики. Цей метод використано для того, щоб показати подібність казкового прецедентного імені, як зразкового представника класу, до провідної властивості первинного референта. За Дж. Лакоффом (Lakoff, 1980 р. 68 – 84) прототип може набирати різних видів: соціальні стереотипи, ідеали, зразкові представники. Прототипна семантика встановлює приналежність сутності до певної категорії не за принципом «належить – не належить», а за подібністю до найкращого, найхарактернішого типового приклада, тобто до прототипу. Пор. у прикладі (5):

(5) “Former first lady Melania Trump was nicknamed “Rapunzel” by the secret service because she rarely left “her tower, aka the White House residence” (Independent, 30 Sep., 2021).

Використання прецедентного імені Rapunzel для характеристики 45-ї першої леді США Меланії Трамп, вказує на прототиповість концепта Рапунцель. Дискурсивні сигнали виражені словосполученням *she rarely left <...> the White House residence*, яке описує ситуацію, подібно до тої, яка відбувалася з Рапунцель *she rarely left her tower*. Сигнали висвітлюють у концепті інформацію про постійне проживання Рапунцель у своїй вежі, яку вона ні на мить ніколи не покидала. Ця інформація відсилає нас до ЛЮДЕЙ, ЯКІ НІКОЛИ НЕ ВИХОДЯТЬ ІЗ СВОГО ПОМІШКАННЯ, репрезентованої її найкращим членом РАПУНЦЕЛЬ – унаслідок категоріального метонімічного зсуву за моделлю «ЗРАЗКОВИЙ ЧЛЕН замість КАТЕГОРІЇ». За уподібненням до прототипу, казкове прецедентне ім'я *Rapunzel* відносить охарактеризовану ним особу (*Melania Trump*) до категорії людей, які ніколи не залишають своє помешкання.

Таким чином, прецедентними стають лише ті казкові власні назви, які позначають відомі ознаки уставлених осіб, а на основі метафори або аналогії відбувається уподібнення членів категорії її зразковому представнику.

Результати дослідження та обговорення.

Когнітивна операція порівняння є основою співставлення властивості носіїв казкових прецедентних імен із властивостями інших осіб. У *табл.1* наведено результати дослідження, які показують, що 87,72% від загальної

кількості досліджуваних нами казкових прецедентних імен, які функціонують в англomовному медіа-дискурсі, утворені на підставі аналогії.

Табл. 1

Аналогія та метафора в семантиці казкових прецедентних імен

Тип порівняння	Кількість прикладів	
	в абсолютних числах	у відсотках
Аналогове порівняння: ОСОБА є наче ОСОБА	50	87,72
Метафоричне порівняння: ОБ'ЄКТ є начебто ТВАРИНА-міфонім	2	3,51
ОСОБА-людина є начебто ТВАРИНА-міфонім	5	8,77
Разом	57	100

Отже, опис даної методології підтверджує гіпотезу про те, що переважна частина казкових прецедентних імен, представлених в англomовному медіа-дискурсі, утворені на підставі аналогії.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Прецедентними є імена, добре відомі оточенню особи, її попередникам і сучасникам, звернення до яких неодноразово відновлюються в дискурсі. Казкові персонажі, що транслюються від покоління до покоління є добре відомі будь-якій сучасній людині, що надає їм прецедентного статусу. Готові інформаційні блоки, в основі яких лежать всесвітньо відомі твори для дітей, виступають в ролі орієнтирів у медіа-дискурсі.

В англomовному медіа-дискурсі казкові прецедентні імена, як правило, утворені на підставі метафори. Тобто відбувається уподібнення сутностей, що належать до різних понятійних сфер. Також характерним є порівняння двох сутностей, що належать до однієї понятійної сфери. За результатами нашого дослідження переважна частина казкових прецедентних імен утворені на підставі аналогії – 87,72% від загальної кількості досліджуваних нами даних.

Наукова новизна роботи полягає у тому, що в ній уперше на матеріалі англomовного медіа-дискурсу застосовано методи концептуальної метафори,

когнітивної операції аналогового мапування та прототипної семантики для з'ясування лінгвокогнітивних підстав творення казкових прецедентних імен. Отримані результати дослідження можуть бути використані в університетських курсах з когнітивної лінгвістики, а також при написанні курсових та магістерських робіт.

Перспективним вважаємо вивчення функціональних аспектів казкових прецедентних імен в англomовному медіа-дискурсі, а саме, як передається значний обсяг інформації за допомогою малої мовної форми; як казкові прецедентні імена допомагають посилити виразність авторського повідомлення та яким чином відбувається переконання адресату шляхом залучення казкового прецедентного імені.

ДЖЕРЕЛА

1. Гудков Д. Б. (1999). *Прецедентное имя и проблемы прецедентности*. МГУ.
2. Жаботинская С. А. (2008). Принципы лингвокогнитивного анализа и феномен полисемии. *Проблеми загального, германського та слов'янського мовознавства. До 70-річчя професора В.В. Левицького*. (Книги XXI). 357 – 368.
3. Караулов Ю. Н. (2010). *Русский язык и языковая личность*. ЛКИ.
4. Bottigheimer, Ruth B. (Ed.). (2014). *Fairy Tales and Society: Illusion, Allusion, and Paradigm*. University of Pennsylvania Press.
5. Brian Ott and Cameron Walter (2000). Intertextuality: Interpretive Practice and Textual Strategy. *Critical Studies in Media Communication*. 17(4), 429-446. Retrieved September 21, 2022, from https://www.academia.edu/187660/Intertextuality_Interpretive_Practice_and_Textual_Strategy
6. Jan-Noël Thon. (2019). Transmedia characters: Theory and analysis. *Frontiers of Narrative Studies*. 5(2), 176-199. Retrieved September 21, 2022, from <https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/fns-2019-0012/html>
7. Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. University of Chicago Press.
8. Lakoff G. (1987). *Women, Fire and Dangerous Things: What Categories Reveal about the Mind*. The University of Chicago Press.
9. E-Times. Entertaining times. Retrieved September 23, 2022, from <https://timesofindia.indiatimes.com/entertainment/english/hollywood/news/i-was-an-ugly-duckling-eva/articleshow/2750542.cms>
10. Independent. Thursday 30 September 2021. Retrieved September 23, 2022, from <https://www.independent.co.uk/news/world/americas/us-politics/melania-trump-rapunzel-grisham-book-b1929661.html>

11. Independent. Saturday 13 November 2021. Retrieved September 23, 2022, from <https://www.independent.co.uk/sport/football/scotland-moldova-craig-gordon-world-cup-playoff-b1957088.html>

12. Sketchengine. <https://www.sketchengine.eu/ententen-english-corpus/>

REFERENCES

1. Gudkov D. B. (1999). *Pretsedentnoe imia i problemy pretsedentnosti*. MGU. (in Rus.)

2. Zhabotinskaia S. A. (2008). Printsypy linhvokognitivnogo analiza i fenomen polysemii. *Problemy zahalnoho, hermanskoho ta slovianskoho movoznavstva. Do 70-richchia profesora V.V. Levytskoho*. (Knyhy KhKhI). 357 – 368. (in Rus.)

3. Karaulov Yu. N. (2010). *Russkiy yazyk s yazykovaia lichnost*. LKI. (in Rus.)

4. Bottigheimer, Ruth B. (Ed.). (2014). *Fairy Tales and Society: Illusion, Allusion, and Paradigm*. University of Pennsylvania Press.

5. Brian Ott and Cameron Walter. (2000). Intertextuality: Interpretive Practice and Textual Strategy. *Critical Studies in Media Communication*. 17(4), 429-446. Retrieved September 21, 2022, from https://www.academia.edu/187660/Intertextuality_Interpretive_Practice_and_Textual_Strategy

6. Jan-Noël Thon. (2019). Transmedia characters: Theory and analysis. *Frontiers of Narrative Studies*. 5(2), 176-199. Retrieved September 21, 2022, from <https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/fns-2019-0012/html>

7. Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. University of Chicago Press.

8. Lakoff G. (1987). *Women, Fire and Dangerous Things: What Categories Reveal about the Mind*. The University of Chicago Press.

9. E-Times. Entertaining times. Retrieved September 23, 2022, from <https://timesofindia.indiatimes.com/entertainment/english/hollywood/news/i-was-an-ugly-duckling-eva/articleshow/2750542.cms>

10. Independent. Thursday 30 September 2021. Retrieved September 23, 2022, from <https://www.independent.co.uk/news/world/americas/us-politics/melania-trump-rapunzel-grisham-book-b1929661.html>

11. Independent. Saturday 13 November 2021. Retrieved September 23, 2022, from <https://www.independent.co.uk/sport/football/scotland-moldova-craig-gordon-world-cup-playoff-b1957088.html>

12. Sketchengine. <https://www.sketchengine.eu/ententen-english-corpus/>

Дата надходження статті до редакції: 29.09.2022.

Прийнято до друку: 20.10.2022